

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

pers spec
Laxmand, Poul

I.L. Kolderup-Rosenvinge.

Om drabet på rigshofmesteren Poul
Laxmand i året 1502 og den over ham
fældede dom.

Joul Laermans
Prat 1502
Holden's Runway

L.B. SANDBERG

Om Drabet paa Rigshofmesteren Poul Carmand i Aaret 1502 og den over ham fældede Dom.

af

J. E. Kolderup-Rosenvinge.

Næsten alle vore Historiefrivere have været enige i at ansee Drabet paa Rigshofmesteren Poul Carmand for et Justitsmord og den Dom af Rigsraadet, hvorved efter hans Død alt hans Gods tilkiendtes Kronen, for uretsfærdig. Det kan heller ikke negtes, at de tre ældste Beretninger, vi have tilbage om denne Begivenhed, ikke blot ere affattede saaledes, at de vidne om, at det ikke meget længe efter Kong Hanses Død har været et almindelig udbredt Rygte, at Kongen har været Medvidder i Poul Carmands Drab, men at de endog indeholde Omstændigheder, som meget maatte tiene til at bestyrke denne Mistanke. Imidlertid burde det vel allerede have vakt nogen Opmærksomhed, at Holberg*), der ikke havde Actstykker for sig i denne Sag, men allene de ovenfor paapegede Beretninger af den Etkyffe Krønike, Rosæfontanus (Svaning) og Svoltfeld, finder Sagen saa tvivlsom, at han udbrøder: "Jeg suspenderer gierne mit Judicium og veed ikke, hvad jeg skal domme om denne Gierning; thi paa den ene Side vises af Omstændigheder, at han (Carmand) var et uskyldigt Offer;

*) Danmarks Historie. I. 826.

paa den anden Side er det derimod u hørt, at en Konge af den Dyb og særdeles Grlighed, som Kong Hans, skulde kunne saadant opdigte (nemlig det Earmand tillagte Ferræderi), og hvls saa er, saa kan man sige, at intet i Verden er sig selv mere ulligt end et Menneſte.* Da senere Suhm, i sine Samlinger til den danske Historie I Bd. 3 Hæfte S. 32-35, lod Rigsraadet's Dom over Poul Earmand trykke, saaledes som den findes i det saakaldte Sanctuarium Birgerianum, eller Fundatsen paa Gudsalleneſten i Lunds Kraftkirke, forfattet af Erkebiskop Birger, selv en af Earmands Dommere, yttrede han i Fortalen: „at efter denne mærkelige Dom bør man dømme, at han et uskyldigen er bleven dræbt, hvorvel Maaden var ikke retmæssig, det og lader underligt og mistænkeligt, at alt hans Guds fradømmes hans Arvinger og tilkendes Kongen.“ Baden (Danmarks Hist. II. 400) har ikke lagt mindste Vægt paa Suhms Ytring, og synes ikke engang at have kendt Actstykket, naar han siger: „Denne hjemmegjorte Dom synes og saa lidet at have tilfredsstillt selve Kong Hans, at han paa den erhvervede den Keiserlige Rigs-Kammerret's Confirmation, men hverken den ene eller den anden Dom kan alligevel i mindste Maade retfærdiggjøre Kongen.“ Endelig har Zahm i sin Danmarks Historie under Unionskongerne (S. 402—403) omtalt flere vigtige Actstykker i denne Sag, men har forsømt at benytte de Resultater, hvortil de uden tvivl føre, og han har antaget det for bevist, at Kongen ikke misbilligede Handlingen „fordi ingen Undersøgelse blev anstillet og Morderne toges offentlig i Beskyttelse,“ ligesom han og har anset det for uvist, om Beskyldningerne mod Earmand kunde bevises. De nyeste Historikere, der, saavidt mig bekendt, have berørt dette Emne, ere Hr. Dr. Paludan Müller *) og

*) I hans Skrift om den fjerde Biskop Jens Andersen Beldena.

Dr. Allen *), hvoraf den første erklærer Rigsraadets Dom for uretfærdig, og den sidste stempler Kong Hanses Fremfærd mod Poul Carmand som en tyrannisk Handling. Hvad Under altsaa, at ogsaa de nyeste svenske Historieforfattere **) anføre Carmands Mord som Bevis paa, at Kong Hans stundom var voldsom og grim, uagtet ellers samtidige svenske Vidnesbyrd give ham det Lov, at han var en from og redelig Mand.

Under disse Omstændigheder har jeg troet det passende at meddele Ledskriftets Bæfere af Par Actstykker, hvoraf det ene hidtil ikke har været trykt, og det andet — den ovenfor omtalte Dom — ikke er blevet tilbørligen undersøgt; for derved om muligt at bidrage til, at en Begivenhed, der, saaledes som den sædvanlig fremstilles, pletter en hæderlig dansk Konges Eftermæle, maatte blive underkastet en nøiere Prøvelse. Før end jeg meddeler disse Actstykker og de Bemærkninger, som de foranledige, skal jeg forudsikke de ældste historiske Vidnesbyrd, hvis Jevnsørelse med Acterne vil give et nyt Bevis paa, hvor varfsom man maa være i at fæste Lid til vore ældre Historieforfveres Beretninger.

Jeg vil begynde med Svankingsberetning **), fordi den aabenbar har været Hvitfeldts Hovedkilde; den lyder overfat saaledes †):

S. 6. Not. — Jvf. ogsaa Schlegels Bevis, at Kong Hans ingenlunde kan anses for Aristokratiets Befordrer, i Skand. Lit. Selsk. Skrift. 18de Bd. S. 311.

*) Haandbog i Gæbrelandets Historie. S. 271.

**) f. Gr. Gejer Svenske Folkets Historia. I. 277-278.

**) Chronicon sive historia Joannis regis Danie. Fol. B. 2.

†) Jeg har ladet trykke med udmærket Stiel hvad der af denne Beretning er ubelagt eller forandret hos Hvitfeldt, ligesom jeg siden, ved at meddele dennes Fortælling, har udmærket hvad der ikke findes hos Svanning.

„Den 22de Junii (1502) blev Poul Larmand, Kongens Hofmester, en magtig og i Danmark meget anset Mand, dræbt af Ebbe Strangesen og Bjørn Andersen, da han fra Kongens Slot i Kiøbenhavn vilde gaae ned i Byen over Høibro. Ebbe angreb ham først med en Dolk, saarede ham i Brystet og stødte ham ned, og for at han ikke skulde komme derfra med Livet kastede han ham over Broen ned i en Baad med det Haansord: da du bærer Larens Navn, bør du være i Vandet og ikke paa Jorden. Da han saaledes var styrtet ned, opgav han strax sin Mand. Da ingen forfulgte Morderne, gik de ud af Byen og begave sig i Sikkerhed. Der opstod da en ikke ringe Mistanke mod Kongen og man ansaae ham i Almindelighed for Medvidet i Mordet, da han var tilstede i Byen og dog ikke lod Morderne paagribe. Denne Mistanke bidrog han ikke lidet til at forsøge, da han anlagde et offentlig Søgmaal mod den Dræbtes Arvtugter, hvilkken Sag blev paatiendt saaledes, at det Gods, som skulde have tilfaldet dem efter hans Død, tidsamtes Kronen. Og endskiøndt Danmarks Konge ikke erkjendte nogen høiere Dyrighed over sig, voldgav Kongen dog Sagen til det tydske Rigets Kurfyrster, for at man ikke skulde bebreide ham, at han havde været Dommer i sin egen Sag, da han ansaaes som skyldig i Drabet, og han fik siden Dommen stadfæstet af den keiserlige Kammerret, ligesom han ogsaa udfærdigede et Brev, hvorved han overførte al Skyld for Drabet fra Ebbe og hans Arvinger paa sig selv og hans Efterfølgere paa den danske Throne. Dog fortæller man, at Kongen siden skal have angret denne Dom, saa at han paa sit Dødsleie mere end eengang raabte: Larmand, Larmand!“

Ses Høltfeldt (Føl. Udg. p. 1011) lyder Fortællingen saaledes:

„Den 22de Junii, paa de hellige 10,000 Ridderses Dag 1502, som Rigens Hofmester Hr. Povel Larmand af Balden skulde gaae af Kiøbenhavns Slot, stode der et ynkeligt Mord paa ham af tvende Hæremænd, Ebbe Strangesen og Bjørn Andersen, hvilke sadde og stode efter ham i Høibrostræde, og som han kom gangendis paa Høibro, gaae de ham imod, hvor Ebbe Strangesen skal først til ham

med en Daggert udi Bryffet, og den anden fulgte efter med et Børge; siden kastede de ham udaf Høibro udi Stranden, sigendes: Du hedder Earmand, løb nu i Vandet som din Art er; af dette Fald gav han det lille Mand op, som endda var i ham. Kong Hans blev høiligen fortaøkt for dette Manddrab; thi Manddraberne en Tidlang blev i Byen, og Ingen efterfat dem. Kong Hans lod nogen Tid derefter anklage fornævnte Hr. Povel for Dom og Ret og lod alt hans Guds rørendes og nrørendes dømmes under Kronen af den Marsag, som Dommen formelder, at Kong Hans tog det paa sin Siæls Salighed for dennem, at han havde havt hemmelig Stempling med Rigens Fiender imod sig og blev ikke anderledis bevist. Kong Hans lod strax annamme alt hans og Hustrues Guds, som var Sandost udi Fyen, hvilket Hustruen langt efter fik igien, efterdi hendes Guds kunde ikke være forbrudt; der blev randsaget udi hans og hendis Verie efter hemmelige Breve med alt Flid, men fandtis Intet. Kong Hans, enddog han ikke var pligtig at svare nogen til sine Gierninger uden Gud Allermægtigste, saa lod han dog siden denne Sag indkomme i Kammerretten, hvor fornævnte Dom blev stadfæstet. Der siges, at Kong Hans paa hans Yderste Skal have fortrydt den Gierning, og nogle Gange raabt: o Earmand, Earmand! Hr. Earmands Liig findes begravet i Klosteret i Helsingør. Fornævnte Hr. Earmand var en riig Mand, der samlede og købte meget Guds; derover blev han forhadt af Høi og Lav, som gierne skeer, og havde ikke de gode Mand, som Gierningen gjorde, vidst Kongens Ugunst imod ham, havde de dem ikke den Gierning understaaet. Han eiede fem Sædegaarde ic. *)

Ved at sammenligne disse to Beretninger med hinanden, fortlene især følgende Punkter vor Opmærksomhed:

1) at Høltfeldt, skøndt han synes at følge Svanning, dog er udførligere og har havt andre Kilder; især paaberaaber

*) Her følger en Dpregning af Poul Earmands Giendomme.

han sig Dommen over Poul Carmand, men det skal siden vises, at hvad han deraf anfører er aldeles urigtigt;

2) at Hviltfeldt siger, at Manddraberne forbleve en Tid lang i Byen, medens Svaning fortæller, at de gik ud af Byen og begave sig i Sikkerhed.

3) at Hviltfeldt fortæller, at der blev randsaget efter Breve i Carmands og hans Enkes Huus, men at Intet fandtes, hvorom Svanings Beretning aldeles ikke indeholder Noget; ligesaa lidt som Svaning veed noget om den Bestyldning, der gjordes mod Poul Carmand, hvorimod han ganske imod Actstykkernes Indhold beretter, at Sag blev anlagt mod Carmands Arvinger.

4) at Kongen, efter Svanings Beretning, skal have udfærdiget et Brev, hvorved han tog Skylden for Drabet paa sig; herom veed Hviltfeldt Intet, hvorimod han lader sig mærke med, at Morderne ikke vilde have begaaet Gjerningen, dersom de ikke havde vidst, at Kongen var Carmand ugunstig;

5) endelig at Svaning kun løselig taler om en Mistanke om Kongens Deelagtighed i Drabet, hvorimod Hviltfeldt i det Hele bruger langt stærkere Udtryk.

Den tredje og ældste Beretning findes i den saakaldte Skibyske Krønike*), og lyder paa Dansk saaledes:

„Samme Aar (1502) i Junli Maaned paa de 10.000 Martyrers Dag blev Hr. Poul Carmand, Ridder og Kong Hanses Marsk (magister equitum)**), svigeligent dræbt af Ebbe Strangesen og Biørn Andersen, som efterat have fuldbyrdet en saa grusom Gjerning ansaa deres Daad for at være saa hæderlig, at de indbyrdes stred om, hvo der skulde anses som Gjerningsmanden, og indtil denne Dag (thi dette er skrevet Aar 1524 efter Christi Fødsel) er denne store Udaad

*) Script. R. D. II. 562-563. **) Det er formodentlig den Omstændighed, at Poul Carmand 1502 sendtes med Hæren til Sveerige, som giver Krønikens Forfatter Anledning til at tillægge ham denne Titel.

endnu ikke straffet, undtagen forsaavidt begge Gierningsmændene ere tidligen bortdøde; de sagdes nemlig at være tilskyndede (subornati) af Kongen og af Biskoppen i Roskilde Hr. Johan Jacobsen, hos hvilke Poul Larmand havde gjort sig forhadt ved den Frihed, han tillod sig i sine Yttringer, en Frihed, der altid har været Fyrster forhadt og mistænkelig. Om denne Marst, som, da han levede, blev anset for en udmærket Mand blandt Rigets Store og aldrig var mistænkt for Forræderi, sagdes alt muligt (nihil non) efter hans Død, saa at der, efterat han var død og begravet med stor Hæder, blev med Vold og Trudsel aftvunget Rigsraadet en Dom, hvorved han dømtes som Majestatsforbryder allene efter Kongens Vidnesbyrd, som lod sig forlede af Gud (ad solius principis odio labefectati testimonium) og uden Beviis afslagde en falsk Sed paa, at han havde gjort, jeg ved ikke hvilke? forræderste Anslag til Kongens Skade; hvorpaa (ad quam vocem) alt hans Børns Guds blev tildømt Kongens Kasse og saaledes bortgivet og søgt, at der indtil den Dag i Dag intet er kommet tilbage til Kroingerne, undtagen een Gaard Høserbo med Tilliggende, efter Kong Christians, den berygtede Tyrans Flugt (in fuga). Dette er den eneste Noes, der tilkommer Kong Frederiks Regjering *) (Hanc unicam laudem meruit suo principatu R. Fred.) Hr. Poul Larmand blev drabt paa den Bro i Risbøhavn, som kaldes Høibro, da han gik fra Kongens Slot og vilde gaae til sit eget Huus, som efter hans Død blev stienket til Hr. Jens Andersen, Biskop i Odense, af hvis List og Rænker Kong Hans betiente sig for at faae den uretfærdige Dom, som han ellers aldrig vilde have faaet; thi saalænge Kong Hans levede, stætte alt i Riget efter hans Villie. Men for dette Tyrannie og anden Trædskhed, hvori han var en Mester og som han brugte til Manges Undertrykkelse, leed han retfærdig Straf under Kong Christians Regjering."

Denne Beretning giver endnu bestemtere Kongen Skylden for Larmands Drab, end de to forrige, især ved at angribe Dommens Retfærdighed, og at fremstille den deels som foranlediget ved en falsk Sed af Kongen, deels aftvunget ved Vold

*) Jofr. Vidnesbyrdet om Kong Frederik, l. c. p. 580 og 581, hvor han kaldes rex sacrilegus.

og Trubler, deels endelig afløst Raadet ved Biskop Andersens Rænker, der skildres som almægtig i Rigstraadet, og som Kongen skal have belønnet ved at skænke ham Poul Carmands Gaard i Kiøbenhavn. Ogsaa ved Beretningens Forfatter, at det var Carmands frie Ytringer, der havde fremkaldt Kongens Unaade, og han lægger Bøgt paa den Omstændighed, at han var bleven hæderlig begravet og at han aldrig havde været mistænkt, førend efter sin Død; om Beskyldningernes Bestaaenhed vil han intet sige; at Kongen skulde have tilskyndet Morderne, omtaler han iøvrigt kun som et Rygte. Han angiver saaledes en heel Deel flere factiske Omstændigheder end de to forrige Beretninger; men man savner hos ham baade Beretningen hos Høitfeldt om den foretagne Ransagning, og Swanings Fortælling om det af Kongen udsædte Brev, hvorved han tog Skylden paa sig og sine Efterkommere; heller ikke taler han om Sagens Indankning for Kammerretten, eller om det Rygte, at Kongen paa sin Dødseng havde nævnet Poul Carmands Navn.

Uagtet disse Beretninger indeholde ikke saa Afølgelser fra Hænden, maa det dog erkendes, at de ikke staae i nogen bestemt Modsigelse indbyrdes, men man vilde seile meget, hvis man derfor tillagde dem Troværdighed. Dersom vi ville samle alle de Indicier, som samtlige Beretninger indeholde mod Kongen som Medvinder i Mordet og som den, der skal have bevirket en uretfærdig Dom af Rigstraadet, kunne de henføres til følgende:

- 1) at Morderne ikke bleve straffede;
- 2) at Kongen fik sig tilkiøndt Poul Carmands betydelige Eiendomme;
- 3) at Carmand var i Ugunst hos Kongen;
- 4) at man intet ondt vidste om ham saa længe han levede, og at han endog blev hæderlig begravet;

5) at Kongen i et udstedt Document har taget Skylden paa sig;

6) at han siges at have anstiftet Mordet;

7) at han paa sit Yderste skal have angret den affagte Dom og raabt paa Poul Earmands Navn.

8) at han ved Vold, Trudsel, falsk Gæd og Biskop Andersens Rænker skal have formaaet Rigsraadet til at affige en uretfærdig Dom.

Herved har jeg følgende Bemærkninger at gjøre. Det indsees let, at alle de fra 1 til 4 anførte Indicier maa tabe al Betydning, dersom Dommens Retfærdighed lader sig godtgjøre. Var Earmand virkelig en Landsforræder, er det efter hine Tidens Maade, let at begribe, at man ikke kaldte Morderne til Ansvar; det maatte desuden efter den da brugelige Fremgangsmaade i criminelle Sager nærmest have paaligget den Dræbtes Frænder, og Svaning beretter, at Morderne havde forladt Byen og vare komne i Sikkerhed. At Landsforræderen mistede alt sit Gods, fulgte ligefrem af Lovene, og det er forunderligt, at Suhm kan forundre sig over, at alt hans Gods frakjendes hans Arvinger. At Earmand tidligere var i Ungnåd hos Kongen, er saa længt fra Sandhed, at han ligefra Aaret 1486 var bleven ophøiet til de første Gvespoffer og endnu i Foraaret 1502 sendtes han med Hæren til Stockholm, men det var netop under hans Ophold i Sverrige at hans Udfærd antog et saa mistænkeligt Udseende, at han i sin sidste Rapport til Kongen, saa Dage før hans Ankomst til Kiøbenhavn og før hans Død, fandt sig foranlediget til at skrive: „Vilde Andre lægge mig noget til Last, da have de ingen Kundskab om Tingene.“ *) Under disse Omstændigheder er

*) Joh. l. c. 403, jvfr. Bilaget No. 58, S. 580, som indeholder Kongens Brev, dateret Dominica passionis 1502, hvorved Earmand med flere sendes til Sverrige for at komme Dronningen til Undsætning.

det da ikke underligt, at man ikke tidligere havde hørt om forræderste Foretagender af ham (4) og saalænge Sagen endnu ikke var oplyst, havde Kongen ingen Grund til at negte ham den Begravelse, som efter hans hele Embedsstilling tilkom ham *). Hvad det Document angaaer, hvorved Kong Hans skal have taget Skylden for Drabet paa sig allene, da er dets Tilværelse mere end tvivlsom; det er kun Euaning som omtaler det, men hverken Hvitseldt eller Forfatteren af den Skibyske Krønike; at den sidste, der levede nærmest ved den Tid, hvori Begivenheden forefaldt, skulde have fortiet det, dersom det virkelig havde været til, er neppe troligt; thi hvorledes skulde han i Aaret 1524 kunne have forundret sig over, at Morderne endnu ikke vare straffede, naar Kong Hans ved et formeligt Document havde fritaget dem for alt Ansvar? Maa man kunde man antage, at Kong Hans har udstedt et Leidebrev for Morderne, efterat Carmands Forræderi var bleven opdaget, og at Euaning ved Misforstaaelse derved er bleven foranlediget til sin underlige Beretning; thi da der virkelig skulde have eksisteret et Document af et saadant Indhold, som Euaning fortæller, hvorved Kongen ikke blot fritog Ebbe og hans Arvinger fra al Skyld for Drabet, men ogsaa overførte den paa sig selv og sine Efterfølgere paa den danske Throne, er dog vist altfor usandsynligt, til at man paa Euanings Autoritet allene kunde antage det. Denne Forf. fortjener her saa meget mindre at komme i Betragtning, som han ikke engang kiender den Dom, hvorved Carmand dømtes som Landsforræder. Det er løvrigt klart, at dersom et saadant Document virkelig havde været udstedt, vilde derved Kong Hanses Medskyldighed i Drabet ligefrem været erkendt, og

*) At hans Liig blev høitidelig ført til Helsingør, ledsaget af Kongens egen Kammervogn, sees af hans Datters Klagekrift til Kong Frederik den Første; (s. Zah n anf. St. og nedenfor S. 608.)

han kunde aldeles ikke være at frkllende for den Brøde i Formen at have ladet Executionen gaae foran Dommen, selv om dennes Retfærdighed paa det nøiagtigste lod sig godtgjøre. Svad der under No. 6 og 7 anføres, ere blotte Rygter, der som saadanne ikke kunne tillægges nogen Beviidskraft; de ere rimeligvis først blevne udbredte en rum Tid efter Kong Hanses Død, og kunne let forklares af de glentagne, men frugtelose Vestræbelse, som Poul Eormands Efterladte gjorde sig for at faae hans Gods tilbage. Det under No. 8 Anførte angaaer Kong Hanses Fremgangsmaade ved Sagens Behandling for Rigsraadet, og jeg skal derfor her meddele Dommen, for til denne at knytte de Bemærkninger, hvorefter jeg troer det vil frengaac, at de fremsatte Beskyldninger maa afvises som aldeles ubeselede. Foreløbig fortæner det at bemærkes, at Erkebiskop Birger, ved at meddele Dommen i sit Sanctuarium (Brevet 1518) bekræfter Dommens Retfærdighed ved at ytre sig saaledes:

„Och om nogen vil thale paa thenne Dom, tha skulle the tale for en høyre Dommeræ an Konningen och Riigshens Raader i Danmark, og upen Thuiiffuel the vele forsware the ris Dom, som ey annedh thilbor.“

Dommen selv, efter en Original-Bdiidse af 11te November 1502 paa Pergament med et hængende Segl, i Gehelms Archivet, lyder saaledes:

Wii Hanss met Gudz Nadhe Danmarkes, Suerriges, Norges, Wendes oc Gothes Koning, Hertug udi Sleszwii, Holsten, Stormarn oc Ditmarsken, Greffue uti Oldenborg och Delmenhorst, giöre vitherligt, ath fore oss wor skickit oss elskelige Niels Kordssen, wor Scriffuer, met eth Pergementz Bref, uskrabeth, ustunget och well færdiigt ¹⁾ uti Skriift och Indseigle,

¹⁾ Vel færdiigt, i god Stand.

ludendes Ord fran Ord som her effter staar screffuit: Wii *Hanss*
 med Gudz Nadhe Danmarkes, Sueriges, Norges, Wendes oc
 Gottes Koning, Hertug uti Sleszwich, Holsteen, Stormarn oc
 Ditmarsken, Greffue uti Oldenborg oc Delmenhorst, *Byrge* aff
 samme Nadhe Archebiscop uti Lund, Sueriges Furste oc Pawens
 Legatus, *Johann Jepsen*, *Niels Stygge*, *Niels Clawssen*, *Jens*
Andersen och aff samme Nadhe Biscopper uti Roskilde, Burg-
 kam, Aarss och Othens, *Sten Bilde*, *Niels Ericssen*, *Henrick*
Knudsen, *Niels Höegh*, *Marqwort Rünnow*, *Pritbiörn Podbusk*,
Jörgen Parsberger, *Riddere*, *Jörgen Marswin*, *Peder Brocken-*
husen, *Oluff Mortenssen*, *Niels Hack*, *Jörgen Rudh*, *Henrick*
Aagessen oc *Hanss Bilde*, Væpnere, Danmarkes Riiges Raad,
 giöre alle witherligt: at Aar effther Gudz Burdt tusinde seem
 hundrede paa thet andet *santi Wilhadi, episcopi et confessoris*
Dag 8) nest effther at *Her Pouell Laxman*, som wor Hoeffmester
 war, dödh oc afgangen war, tha ware wii församplede paa
 Raadhuset uti Köpenhaffn ath tractere oc forhandle i Rette the
 Gierninger, som fornefte *Her Pouell Laxman* haffuer giort
 emodt oss *Konning Hanss* oc thesligeste emodt oss hanss Na-
 ades Raad och menige Danmarkes Indbyggere, oc athspurde wii
 först for^{ne} *Her Pouell Laxmantz* næste Frænder, som ware oss
 elskelige *Her Oluff Stigssen*, *Ridder*, *Herman Flemingh* och
Abram Ericssen, som for^{ne} *Her Pouell Laxmantz* Dotter tha fæst
 haffde, tha swaredede the, ath the ey wille fördeytinge ³⁾ *Her*
Pouell Laxmantz Gerninger uti nogen Maathe, men kunne the
 sware noget goet fore hanss Böron, tha wille the thet giöre.
 Siiden toghe wii Saghen fore oss i Rette ath forhandle, och
 forfore wii först, ath han haffde stemplet oss *Koning Hanss*
 uppaa fore alt Sueriges Riiges Raad, at the ey skulle wære oss
 høriige og ludiige efftersom them burde ath wære theris rette
 Herre oc Koning. Thertill forfore wii och, at han haffde sæntt
 oc skicket oss *Koning Hanss* under Ögheun ⁴⁾ oc till thet ar-

¹⁾ Den 8de November. Poul Earmand blev myrdet d. 22. Jun. 1502.

²⁾ Fordøytinge, forsware, beskylte, det tydske „vertheibigen“; jøfr. Saml. af gl. danske Love. V. 610.

³⁾ Under Öghenn, under Wine, d. e. imod, til Skate for, jøfr. Saml. af gl. danske Love. IV. 515, og Ny Danske Magazin. V. 307.

geste siit **Budh** hemmeligen ind uti Stockholm till wore **Fyender** och utroo **Undersotte**. Thesligeste forfore wii och, ath for^{no} Her **Pouell Lazman** haffde stemplet oc saght iblant wore goda och troo Men her uti Danmarck, ath wii skulde wæret Danmarckes **Riige** en skadelig Herre och **Koning** met andre flere uhørlige **Gerninger**, som ingen troo Man bör at giøre sin rette Herre och **Koning** och siith eghet fæderne **Riige**, fore hwilke **Sagher** wii **Koning Hanss** begiæredhe **Laag** oc **Ret**, paa thet ath ingen effther thenne **Dagh** skulle swa dierrffuis till at giøre emodt sin **Herre** och **Koning**, som for^{no} Her **Pouell Lazman** giort haffde. Tha sagde wii for^{no} **Byrge**, **Arkebiscop** i **Lund** etc. oc sammeledes alle wore kiære for^{no} **Metbrødre** **Danmarkes Riiges Raadt**, ath wor kiæreste nadighe Herre **Hogeborenn Furste Koning Hanss &c.** haffuer wæret oss oc alt **Danmarkes Riige** en troo och huld Herre och **Koning**, oc at thet er uhørligt, ath wii skulle tilstæde och liidhe, ath swodanne **Gerninger**, som Her **Pouell Lazman** giort haffuer emodt hans **Nadhe**, skulle bliffue uppnthe ⁵⁾ swa ath hanss **Nadhe** skulle ther engen **Wandell** ⁶⁾ fange fore oc therefore haffue wii alle endregteligen fuldburdet oc sagt aff fore **Rette**, ath fore swodan stor forderffuelig **Skade**, som for^{no} Her **Pouell Lazman** haffuer giort och tilwent wor kiæreste nadige Herre oc alle **Danmarkes Indbyggere**, som förre er rørt, bör hanss **Nadhe** ath nydhe oc beholde till **Opretning** alt Her **Pouell Lazmans** **Gætz**, **Jordh** och **Lössöre**, ehwad thet hælst ær eller næffnis kann, swo langt som thet kann recke, till ewiig **Eyedom**, en dogh thet er ey nær **Fullest** fore swodanne **Gerninger**, **Skade** oc **Forderff**, som for^{no} Her **Pouell Lazman** giort haffuer och forscreffuit stander. **Giffuet Aar**, **Dagh** och **Stædh**, som forscreffuit staaer, under alles wore **Secreter** och **Indceglø**.

Datum Hafnia die beati Martini episcopi et confessoris, anno domini millesimo quingentesimo secundo, nostro sub sigillo ad causas, teste Georgio Marswin, Justiciario nostro.

⁵⁾ Uppnthe, upinte, d. e. ustraffebe.

⁶⁾ Wandel maa efter Sammenhængen betyde Erstatning.

Af denne Dom er det for det første klart, at Kong Hans ikke har aflagt nogen Eed, og altsaa heller ikke nogen falsk Eed for Rigsraadet; at Poul Carmand er dømt, ikke blot for personlige Fornærmelser mod Kong Hans, men for Landtsforræderi, som efter Rigsraadets Erklæring fortiente endnu højere Straf, end den, at hans Gods til dømtes Kronen; og at alle Rigsraadets 19 Medlemmer (5 Biskopper, 7 Riddere og 7 Bøvner) vare enige i Dommen. Naar nu Forfatteren af den Skibyske Krønike paastaer, at denne Dom skulde være Rigsraadet aftvunget ved Vold og Trubler, maa det dog vel være tvivelsaldende, at det er ligesaa utænkeligt, at samtlige Medlemmer af Rigsraadet skulde have ladet sig tvinge og true til en aabenbar Uretfærdighed, som at de skulle være bleve førte bag Lyset af den listige Biskop Andersen Beldenak, som ifølge Slutningen af Beretningen i den Skibyske Krønike skal have været Hovedhjulet i den hele Statscabale. Det maa herved ikke overses, at to af Rigsraadets Medlemmer, Marquard Konnov og Jørgen Marsolin, vare Bispens personlige Fiender*). Men hvad der er en afgjørende Grund for Dommens Retfærdighed, er den Omstændighed, at Rigsraadet først henvender sig til Carmands nærmeste Frænder, og deriblandt hans egen Sølgersøn Abraham Griffen, og disse erklære da, at de ikke i nogen Maade ville forsvare hans Gjerninger, men kunne de svare noget godt for hans Børn, da vilde de det gøre**).

Dersom man i øvrigt vilde gøre den Indvending, at der dog i den hele Dom ikke findes bestemte Beviser paaberaabte, maa jeg erindre, at dette er det almindelige Tilfælde i hltu

*) See Jens Andersen Beldenaks Levnetbeskrivelse af F. Paludan-Müller. S. 15.

***) Paa denne Omstændighed har allerede Jahn gjort opmærksom, anf. St. S. 403.

Elds Domme, men at Beviser ikke bestouindre ere bleuene førte, ligger i de Udtryk: vi forføre o: vi befandt. Disse Beviser kunne have været indeholdte i Earmands Breve, som ved hans Sendebud skulde bringes til Sverrig; det lader sig vel tænke, at dette Sendebud først er kommet tilbage og blevet anholdt efter Earmands Død og Begravelse, og saaledes kan man da begribe, at Kongen endnu da Begravelsen gik for sig har været uvidende om hans Anslag. Det maa endnu erindres, at efter hine Elders Beviistheorie behøvede Sigtelsen ikke at bekræftes ved noget Udbenevniis, men at det ordentligvis var den Sigtede, som ved Fed, stadfæstet af Medbedsmænd, maatte fralægge sig Bestyldningen. I nærværende Tilfælde, hvor den Sigtede var død, maatte hans Frænder, dersom de vilde beholde hans Gods, træde i hans Sted, og derfor opfordrer Rigsraadet dem til at forsvare Earmands Gjerninger. Deraf lader det sig ogsaa forklare, hvorledes Svanting kan omtale Sagen, som anlagt imod Poul Earmands Arvinger.

Jeg skal nu gaae over til at meddele det andet, ikke tilforn trykte Actstykke i Sagen, en Dom, der i Begyndelsen af Aaret 1503 er bleven affagt paa Ringsled Landsting, hvorved Poul Earmands Brøde ydermere bekræftes. Denne Dom findes i Geheimearchivet paa Pergament, og lyder saaledes:

Jegh Jenss Clæmentsen aff Liunge, som Dommer war i then Sagh paa Sielaudzfare ¹⁾, gör witherlicht met thette myt obne Breff, at Aar efter Gudz Byrdh MD 3^{ci}o then Odensdagh nest efter quasimo¹¹ Söndagh ²⁾, som Sögnetingh war paa for^{no} Tjingh, at som myn käristæ nadige Herræ Hogborne Förstæ Konningh Hanss aff Danmarck war personlig her paa Tinget then Odens-

1) Her mangler Ordet Landsting.

2) Söndagen quasi modo geniti d. e. første Söndag efter Paaske.

dagh, som *sancti Olavi regis* Dagh uppaa saldh³⁾ nu nest forleden, oc lodh tha kundgöræ oc kendbe, hworletz Her *Pouel Laxman* met Breff oc Budh hafde opreysd Swæriges Riges Indbyggere emod hans Nade oc alt Danmarkes Riige met Awgskioldh⁴⁾ oc skyllede hannom for etth fulth Forælsæ⁵⁾ oc hafde therforæ annameth hanss Gotz paa Rettæ oc tha lindeligh tilhödh, at willæ Her *Poul Laxmantz* Arffuinge eller noget paa fheris Wegne stænde hans Nade til Rettæ foræ then storæ Skadæ oc Forderff, som hanss Nade oc Danmarkes Riige hafde fanget aff swodan Opreyszningh⁶⁾, tha willæ Hans Nade wære samme Gotz ubewarith⁷⁾ oc tha Sagen bleff her bestandende swaa lengæ, at Danmarkes Raad hafde utoffuerwegt⁸⁾, om forgangne Her *Powel Laxmantz* Gotz foræ swaadane Sager oc Skyllinge⁹⁾ kunde wære forbruth eller oc næy, tha for gode Men oc menige Aluruge, som i Dagh Tinget söth hafde, war skickel welborne Man *Niels Henricksen*, Landzdommere i Sieland, met myn kærsthe nadige Herræs fullæ Mackt i theu Sagh sammæ Kære oc Delæ at fulfølge, oc ther tha effter Hanss Nades Befalingh deldie oc sammeletz skyllede fornefnte Her *Powel Laxman*, at han met Breff oc Bud hafde opreysd Swæriges Indbyggere at hæræ indh uppaa myn kærsthe nadige Herræ *Konningh Hanss &c.* oc Danmarkes Riige met Awgskiold, aff hwelken Opreyszning Hanss Nade oc Danmarkes Riige hafde fanget stoor uoffuerwægende¹⁰⁾ Skade oc Forderff oc skyllede hannom fore etth fult Forælse oc tha oc hwær siortende Dagh intil then Odensdagh nest effther *sancti Gregorii* Dagh¹¹⁾ nu nest for-

3) Den 29. Jul. 1562.

4) Awgskiold, kændtligt Skiold, kændtlig Magt, jofr. Saml. af gl. danske Love. II. 355.

5) Forælsæ, Forræbelse, Forræderie. (jofr. Saml. af gl. danske Love. I. 610.)

6) Opreysning, Oprør.

7) Wære ubewarith, ikke befatte sig med.

8) Utoffuerwegt, overveiet.

9) Skyllinge, Bestyldninger.

10) Ubodelig?

11) Den 12. Martz.

leden tilbödth oc fiorten Dage hwer Tiidh forclagde til alle Herretztingh utoffuer alt Sieland, om ther noger waare for^o Her *Powel Laxmants* Arffwinge, Frænder, eller nogræ andræ, som hæfde her noget emod at sighe, at thæ skulle möde her paa Tinget at sware oc affwerge swaadanne Sager oc Skyllinger, som foræ ære rördhe, oc stande myn kærestæ nodigæ Herræ til Rette foræ swaadanne Sager oc Skyllinger, tha måtte thee nyde oc beholdhe Her *Powel Laxmants* Gotz, bodhe lösæ Örä oc fasthe, oc war thet tha for^o *Niels Henricksen* loglige forfuld samfelde Tingh i thessæ Sager til forneffnte Landztingh at han thet swaa hwer fiortende Dagh tilbudt oc forfuld hæfde, som foreskreffult ständer, oc lodh for^o *Niels Henricksen* Sagen æn tha opstaa oc tilböd met alle Tingswidner offuer alth Sieland oc lagde sex Uger foræ till allæ Herritztingh, om ther noger waare ænthen indenlandz eller udenlandz oc inden Riiget, som sware eller Retth wille göre paa for^o Her *Powell Laxmants* Wegne, at thee skullæ möde Sögnetingh efter Paaske, som idagh er almynth Tingh oc gode Men oc menige Almuge mesth plæghe at söghe, oc i Dagh tha sameletz delde oc skyllede *Niels Henricksen* for^o Her *Powell Laxman* foræ Awgskioldh oc Forælse, at han met Breff og Budh hæfde giorth Opreyssningh emod sin rettæ Herræ oc Kouningh, oc tha openbare ludelige atsporde en Tiid, annen Tiid oc tredie Tiidh blandh gode Men oc menige Almuge oc serdeles *Herlugh Schaffwæ* oc *Oluff Daa*, som oc tha tilstæde waare, om thee eller ther oc nogræ andræ waare, som hæfde her noget emod at sighe paa for^o Her *Powel Laxmants* Wegne, som swaræ eller Retth wille göræ, oc bödh them at være Dommere i tesse for^o Sager, oc her æy i Dagh eller i noghræ tesse for^o Tingh siden then Delæ beginth wortht noger hæffuer möth, som sware eller Retth wille göre i for^o Sager paa for^o Her *Laxmans* Wegne i noger Mode, tha paa for^o myn kærestæ nodigæ Herræ Høyborne Förstæ, *Konningh Hunses* aff Danmark &c. Wegne beddes for^o *Niels Henricksen* Reth. Tha efter saadan Delæ oc logligh Forfölling, som forneffnt ständer, meltes ¹²⁾ Freden aff for^o Her *Powel Laxman*

¹²⁾ Mattes Freden aff P. Laxman d. e. dömdes P. Earmand frebles.

for Awgskioldh oc Forælsæ emod sin rette Herræ oc Konningh. Til Witnessbyrdh at swaa udi Sandhet er ganget oc faret, som forskreffuit stander, thet widner jegh met myt Indzeaglæ næden fore thette myt obne Breff, giffuet Aar oc Dag, som forskreffuit stander.

Resultatet af dette vigtige Actstykke er følgende: den 29. Jul. 1502, altsaa omtrent en Maaned efter Poul Earmands Død, mødte Kong Hans personlig paa Stællands Landsting, og fremførte den Bestyldning mod Poul Earmand, at han med Brev og Bud havde ophidsset de Svenske mod Kongen og Riget, og derved gjort sig skyldig i Landsforræderi; han erklærede derhos, at han ikke vilde befatte sig med Earmands Gøds, som han havde taget til sig, naar enten Earmands Arvinger eller Andre vilde paatage sig hans Forsvar. Sagen blev imidlertid udsat, indtil Rigets Raad havde affagt sin Dom. Efterat dette var skeet den 8de November, lod Kongen ved Landsdommeren Niels Henriksen paa alle Herredsting i Stælland med gjentagen Forelæggelse opfordre Earmands Frænder og enhver Anden i Riget, som maatte have noget at indvende mod den affagte Dom, til at indfinde sig paa det første almindelige Landsting efter Paaste i Maret 1503, for der at give Møde og tale Poul Earmands Sag. Paa dette Ting fremsætter Niels Henriksen paa ny Bestyldningerne, og opfordrer tre Gange de Tilstedeværende, og navnlig Herluf Slave og Oluf Daa, til at fremkomme med hvad de maatte have at sige til Poul Earmands Forsvar, og tilbyder dem selv at være Dommere i Sagen. Da Ingen derpaa vil indlade sig, dommer Tinget Poul Earmand fredløs for Avindskold og Forræderi mod sin rette Herre og Konge.

Ifølge de Oplysninger, som de anførte Actstykker indeholde, forekommer det mig at være klart, at der ikke kan være nogen Tvivl om, at Earmand virkelig har indladt sig i stats-

forræderste Foretagender under hans Ophold i Sverige, der som man ikke vil antage den dobbelte Urimelighed, at ikke blot det hele Rigsraad ved Besikkelser, Trudster eller falske Brevset har ladet sig bevæge til at affige en uretsfærdig Dom, men at ogsaa Carmands hele Slægt og de vist ikke Faa i hele Landet, som havde staaet i Forbindelse med Rigets mægtigste Mand, skulde have været saa betagne af Frygt eller Slagne med Blindhed, at ikke en eneste efter gientagne Opfordringer og lang Frist turde høre sin Røst til Forsvar for den saa skændig Forurettede. Men har Dommen over Carmands Lebes, som jeg antager, været velgrundet, er der heller ikke nogen Sandsynlighed for, at Kong Hans skulde have været Medvider i Mordet. Thi naar vi gaae ud fra den Forudsætning, at Dommen var retfærdig, maa Kongen have havt Brevserne om Carmands Brøde i Hænde, og hvorfor skulde han da have taget sin Tilflugt til et saa affyveligt Middel, som et Mord, da Straffen efter foregaaende Undersøgelse ikke kunde udeblive, og han ved at anticipere Dommens Execution nødvendigvis maatte udsætte sig for Had og Mistanke, altsaa intet kunde vinde, men dertil maatte tabe, hvad han hidtil besad, sit Fødsels Rættighed? — Betænker man fremdeles, at Kongen selv af sine Fiender skildres som from og retfærdig, hvorledes kan man da forklare sig, at en Konge af denne Charakter skulde have kunnet gjøre sig skyldig i den Udaad, at lade den Mand snigmyrde, som indtil den sidste Tid havde staaet i særdeles Gnist hos ham? Til at antage dette er man saa meget mindre besejlet, som der frembyder sig en meget naturlig Forklaring af Grunden til Mordet paa Carmand, den nemlig, at han er myrdet af sine personlige Fiender. Dette er i det mindste høist antageligt om den ene af dem, Gbbe Strangesen. Han var nemlig i Svogerfælle med Oluf Ore, som i lang Tid havde Stridigheder med Poul Carmand og

omfior blev fradømt Gaarden Afslerbo og tillige alt sit rørlige Gods, fordi han under Sagen med Earmand havde overfaldet Herredsfogden. Paa en Afskrift af Dommen i denne Sag, som bevares i Gehelmearchivet, har den beklendte Peder Plurfskiot gjort følgende Anmærkning: „Fr. Earmand havde ingen Lykke siden denne Trætte af Uret endist, men blev selv 9 Aar herefter ukærligen ihjelslagen, og lidte selv det som han Andre havde forarsaget; thi han paa Stribro af Ebbe Strangeesen og Vjørn Andersen blev ihjelslagen 1502. Thi Ebbe havde og lidt megen Uret i en Trætte han var udt og var af Fr. Oluf Dres Svogerskab, og gik ingen Straf for Fr. Earmands Død x. *). At iøvrigt Morderne kunne have troet, faalødes som Svitfeldt antyder, at de foretoge en Oserning, hvorved de kunde anbefale sig hos Kongen, er vel muligt, da Rygtet om Earmands Færd maaskee allerede kan være kommet dem for Dø; men deraf kan man naturligvis ikke slutte til Kongens Bisald, mindre til hans Deeltagelse.

Jeg skulde iøvrigt være meget tilbøielig til at troe, at man først mod Slutningen af Kong Hanses Regiering har begyndt at mumle om, at Earmand var dømt uretfærdigt og at Kongen havde været Medvinder i Drabet. Man var i hine Tider ikke saa beredvillig til at stemple den høieste Domstols Kiendelser som uretfærdige, og man kan antage, at det, efterat det var hver Mand i Landet bekiendt, at der var steet en almindelig Opfordring til at bevise Earmands Uskyldighed, uden at nogen havde dristet sig til at forsøge derpaa, saa ganske snart kunde lykkes hans Slægt at udbrede den Tro, at han var uskyldig. Først efterat hans Svigerføn, den svenske Abraham Griksen, havde bevrket en Erklæring af det svenske Rigsraad i Aaret 1512 — omtrent et halvt Aar før Kongens

*) See Peder Dres Lovnetsbeskrivelse af Ryge. S. 20.

Død — hvori detses Medlemmer bevidne, at de østere havde hørt af Steen Sture *), at Earmand ikke havde tilskyndet ham til at opsætte sig mod Kong Hans, er det begrundeligt, at Rygtet efterhaanden kunde vinde nogen Tiltro; at det er blevet mere almindelig udbredt og troet under Frederik den Førstes Reglering, turde være let at forklare, naar man erindrer sig det Forhold, der altid havde fundet Sted imellem denne Konge og hans Broder; det er ogsaa til denne Konge, at Abraham Griffens Onke **) henvender sig med sin Klage, og det lykkes hende virkelig at faae noget af Faderens Gods tilbage, hvilket man under den nye Reglering, som i flere Henseender stod i Opposition til Kong Hanses, maaskee har anseet som et Bevis paa denne Reglerings Retfærdighed, da man hidtil bestandig havde afvist alle Reclamationer fra Earmands Arvinger; og saaledes betragtes uensynlig denne Handling af Forfatteren til den Skibske Kronike, som deri seer det eneste Udspring i Frederik den Førstes Reglering.

Det behøver forresten neppe at erindres, at hliu Erklæring af det svenske Rigsraad, udstedt 10 Mar efterat Begivenheden forefaldt, ikke har meget at betyde, naar der spørges om Poul Earmand virkelig har sammenrottet sig med de Svenske mod Kong Hans og sit Fædreland; thi i et saadant Foretagende kunde han meget vel have indladt sig, uden just at have forhandlet Sagen umiddelbart med Steen Sture; og det er alene dette som Erklæringen, der desuden kiendelig er sat paa Skræver, gaaer ud paa at negte. Dette Actstykke ***), som bevarer i Geheimarchivet, er et lille Dvartblad paa Pergament med et hængende Segl, og lyder saaledes:

*) Steen Sture havde allerede været død i 9 Aar.

**) Abraham Griffen (Gyldenstjerne) mistede Livet i det Støtholmse Blødd 1520.

***) Iahn omtaler det S. 404.

Wii *Matthias* med *Gudz Naade Biscop* i *Strengnes*, *Otto* med samme *Nade Biscop* i *Westeraaes* gøre alle witterligh, ath nu wii her i *Stochholms Stad* ware, kom for oss och wore kære *Medbrødhre*, *Sveriges Rickes Raad*, erliigh oc welbyrdug *Man Abraam Erichson* oc sig besporde met förnefte wore kære *Medbrødhre Sveriges Rickes Raad*, om nogen aff thennom wore hört haffdhe aff *Hr. Steen Stures* Ordh then *Tid* thet herudi *Riighet* spordes, att *Hr. Paufful Laxman* war slagen och honom tillwendt wor, ath hand schulle halfue warit i *Raad*, Daadh oc *Stemplingh*, ath för^{de} *Hr. Sten Sture* emoth högborne *Försthä Konning Hans* sig opsatte; Tha ephterthi ath wii i *Sanningh* opthe hördhe aff for^{ne} *Hr. Steen* ath han ursachadhe för^{de} *Hr. Poffuel Laxman* och bad sig swaa *Gud* till *Hielp*, att för^{de} *Hr. Poffuel Laxman* aldric med *Rad* eller *Daad* honom for^{ne} *Hr. Sten Sture* til *Hielp* eller *Tröst* war, ey heller satte offtenempde *Hr. Sten Sture* nogen *Troo* eller *Liith* till for^{ne} *Hr. Poffuel Laxmand* till för^{ne} *Ærende* och *Upsatelse* emot *Högborne Förste Konningh Hans &c.* Till tesse yttermere *Wiisse* oc *högre Foruarigh* ath thet swaa i *Sanningh* skeet och gjort ær, som for^{nu} staar, witne for^{ne} *Mattis* och *Otto* thet, holle met waar helge *Eedh* och ther oppaa laathe hengiæ waare *Indcigell* nedeföre thette *Breff*.

Giffuit och screffuit paa *Graabrødre Holm* *Fredagen* nest för *Sct. Marie Magdalene Dagh* *) Anno *Dmni MDXII*.

Endnu i *Jull* *Maaned 1513* har de i *Kiøbenhavn* forsamlede *Medlemmer* af det *swenske Rigsraad* paa *Abraham Erksens* fornede *Opfordring* udstedt en ny *Erklæring* til *Forbeel* for *Poul Carmand*, formodentlig fordi den første ikke kunde anses fyldestgørende. Uagtet den nu er noget udførligere end denne, kan den dog ved nøiere *Betragtning* ikke gøre noget *Udslag* i *Sagen*. *Rigsraaderne* meddele først *Poul Carmand* det *Vidnesbyrd*, at de aldrig havde kunnet mærke andet, end at han havde været *Kong Hanses* tro *Mand* i *Ord* og *Gjerning*; dernæst erklære de, at de ofte havde hørt, at *Steen*

*) D. e. den 22de *Julii*.

Sture og hans Tilhængere hverken satte Tro eller Love til ham i saadanne Sager og Forhandlinger d. e. angaaende Opfattelse mod Kongen. Forsaavidt indeholder dette Document ikke mere end det forrige, og om Forholdet til Steen Sture indeholder det endog mindre, da Erklæringen af 1512 udtrykkelig siger, at de havde hørt af Steen Sture, at han ansaa Earmand for uskyldig, og at han havde gjort sin Fed paa, at han aldrig havde havt Understøttelse af Earmand enten i Raad eller Daad, ligesom han heller ikke satte nogen Uld til ham.

Det Ape, som Documentet indeholder, er en edelig Erklæring af Erik Trolle, paa Opfordring af Abraham Griffen, at han ingensinde havde sagt til Kong Hans eller tilskrevet ham, at Poul Earmand vilde hjælpe til at fordrive Kong Hans af Danmark. Man seer af hvad han tilføier sin Erklæring, at Abraham Griffen ogsaa har havt Erkebispens i Upsala Jacob *) mistænkt for en saadan Yttring til Kong Hans, hvorom Trolle erklærer intet at have hørt.

Hvad nu den Beviskraft angaaer, som kan tilkomme dette Document, der findes afstrykt nedenunder efter en Afskrift i Geheim-Archivet, da maa jeg glæntage hvad jeg har sagt om det ældre, hvilket ogsaa herpaa finder fuldkommen Anvendelse, at man meget gierne kan antage disse Erklæringer, som iøvrigt ere udstedte meget længe efter den omhandlede Begivenhed, for at være sandfærdige, uden at det derved er afgjort, at Poul Earmand var uskyldig i landsforræderiske Foretagender, da disse ikke behøvede at være indledte umiddelbart med Steen Sture, eller at være komne til det hele Rigsraads Kundskab.

Der næst troer jeg, at det fortæner særdeles Opmærksomhed, at meget faa af de Rigsraader, som have udstedt Erklæringen, synes at have havt Sæde i Rigsraadet i Aaret 1502;

*) Jacob Ulsson (Ornefot) som resignerede 1514, s. *Uggle Svea-Rikes Råds-Längd*, 3 Afdel. S. 64.

I det mindste finder jeg kun een af dem anført som Rigsraad i et Diplom af 1501 *), og tre af dem forekomme først i Diplomer fra 1505, 1506 og 1510 **). Hvor let kunne de da ikke have været uvidende om Forhandlinger af det Slags, som lægges Poul Earmand til Last, og som ifølge deres Natur maatte drøves med den største Hømmelighed og vistnok kun med ganske faa, eller maaskee endog kun med et enkelt af Rigsraadet's Medlemmer. Det lod sig ogsaa tænke, at Earmands i Dommen omtalte Sendebud er blevet anholdt førend det ankom til sit Bestemmelsested, og at altsaa de medbragte Breve, som indeholdt Earmands Anslag mod Kongen og Riget, aldrig ere komne det svenske Rigsraad for Øine. Endelig kan jeg ikke tilbageholde den Bemærkning, at Rigerne's politiske Stilling i Begyndelsen af Aaret 1513, da det svenske Rigsraad, i det mindste en stor Deel deraf, ønskede en Udsoning med Danmark, eller dog maatte ansee en Fornæelse af Foreningen for faa godt som afgjort ***), var af den Bestaafenhed, at det ikke kunde erklære Poul Earmand skyldig uden tillige at fælde sig selv.

Den omtalte Erklæring af det svenske Rigsraad fra 1513 lyder saaledes, aftrykt efter en meget god Afskrift efter Originalen i det Kongl. Geheime Archiv:

Wij *Matthias* med Gudz Naade Biscop i Strengenes, *Otte* med samme Naade Biscop i Westeraas, *Eric Trulle*, *Ture Iönssön*, *Peder Twresson*, *Christiern Bentssön*, *Holmger Karlssön*, Riddere, *Iohan Arnæsson*, *Benct Abiörnsson*, Wepnere, Swerriges

*) Paa Mødet i Vadstena den 25. Jun. 1501 nævnes som tilstedeværende Rigsraader foruden *Matthias*, Biscop i Strengnæs, *Evante Nielsen*, *Niels Claßon*, *Rnud Esildsen* (Banner), *Bengt Ryning*, *Johan Månson* (Nat og Dag) og *Heming Gab*, s. *Dalins Geskichte v. Schweden* II. 653.

**) Dette gielder om *Christen Bengtson* (Drensterne), *Hollinger Carlsson* og *Bengt Ambjørnsen*, s. *Uggla* anf. St. S. 71 og 72.

***) See *Jahn* a. St. S. 466—468.

Rikis Raad och Men, göre wetterlegit, at then Tiid wij wore skicde aff menige Sverigis Raad neder till Kööpnehaffn for nogen Rikesens merkelig Ærende Skull, taa wore wij ther forsamblade i helge Gest Mandagen nest efter visitationis Marie med menige Danmarks ok Norigis Raad, Och kom for Oss erlig och welbyrdiig Man *Abraham Ericsson* oc sporde oss vm wij nogen Tiid affwiiste eller i Sanningen hade forfwonnet thet her *Pawel Laxeman* hade wærit i Raad, Daad eller Gerningæ med Breff, Budt eller Stempling at Her *Sten Stwre* och hans Medföliare skulle wpsätte sikh emot höghorne Förste Koning *Hans*, hwes Siell Gud naade. Taa bedie wij oss saa Gud til hielpa thet wij alreg kunne formerkiæ annat æn Hr. *Pawel Laxemand* war for^{ne} höghorne Förste en god troe Man med Ordh och Gerningæ. Ok förnumme wij ofte, at förnempde Her *Sten* och hans Medföliare sätte huaske (huarke?) Troo eller Lofwan till hanum i saadana Ærende, Saaker ock Forhandling. Item atsporde och for^{ne} *Abraham* mig Her *Erik Trwle*, wm then werdigiste Fader Her *Jacob* Erchebisp i Upsala eller lach hadde sagt för höghorne Förste Kønning *H.* ther (thet?) Hr. *Laxeman* wille hielpa tiill at driffwa hanum aff Danmarc, Och Her *Sten* med sine Medföliare skulte driffwa hanum aff Sverige, taa beder iac mic saa Gud tiil hielpa, thet Iag aldrig förnam eller hörde sagt saadane Ord for for^{ne} höghorne Förste, icke eller jac them sagde. Och ey nogen Tiid hade skriffuit hanum tiil, Och alrig wiiste wij aff saadanne Stempling eller Haldningh (Handlingh?), Och ey eller kunne förnemma aff Her *Pawell Laxeman* (annat) æn han war sin rætte Herre och Koning troo oc hwil Man. At saa i Sanningen är, late wij alla weterlega hengia wor Indsigle och Signet nedan för thetta Breff, som giffuit ær i Köpenhaffn Anno Dni Millesimo quingentesimo tredécimo, Sabbato post octavam Petri & Pauli Apostolorum.

Endnu et Bidrag til Poul Carmands og hans Børns Historie,

meddeelt

af

C. Molbeck.

Omtrøent 150 Aar førend Rigshofmesteren Corstg Ulfeldt opnaaede en sørgelig Navnfundighed som Uvindsmand og Forræder mod sit Fædreland og sin Konge, fandt en anden Rigshofmester af gammel Adel, meget rig, anseet og mægtig i Landet som Ulfeldt, en pludselig og uventet Død for en Drabsmands Haand. Poul Carmands Mord ved høl lys Dag paa Høibro i Kiøbenhavn var en Begivenhed, der 1502 maatte vække saa meget større Opsigt, som hans Drabsmænd undgik baade Søgmaal og Bod, og som han efter sin Død blev af Kongen anklaget for, og ved Landstings- og Herredagsdomme kiendt skyldig i Høiforræderi; hvoraf Følgen var, at alt hans efterladte Gods, og hans Børns Arvedeel, ja selv deres Modrene-Arv, blev inddraget under Kronen. Det Elgenende, man i enkelte Punkter vil kunne finde imellem Carmands og Ulfeldts Forhold og Skiebne, strækker sig ikke til den almindelige Mening, der hos Samtiden og den nærmeste Eftertid dannede sig om Begges Straffskyldighed. Den sidste forræderste Hensigter og Handlinger laae alt for klart for

Dagen, til at Samtiden skulde være i Tvivl om, hvorledes den skulde dømme dem. Derimod vakte en saadan Tvivl om det Eermand tillagte Førræderi uden Tvivl temmelig snart efter hans Død; ja en frænkende Mistanke, skøndt uden bevislig Grund, om Kongens Deelagtighed i Mordet, reistes endog blandt Folket, uden tvivl af den Myrbedes Slægtninger og Venner; og denne Skygge i en, selv af hans fiendtlige Modstandere agtet og med Hæder omtalt Konges Minde, har vedligeholdt sig til vor Tid, ved at forplantes af sildigere Historiekrivere, der ikke have haft andre Kilder, end Svanings, Poltsfeldts og den skibyske Krønnes Fortællinger, hvilke tydeligt nok for en Deel ere grundede paa Folkesagnet. Ikke desmindre maa det vække nogen Opmærksomhed, at en for Kong Hans ellers saa gunstig stemt Historiekriver som Svaning, der fremstiller et saa ædelt Billede af denne Konges Charakter, og bl. a. giver ham det skønne Vidnesbyrd: „at Ingen Fyrste har overgaaet ham i Høimodighed, Retfærdighed og Mildhed,“ dog usorbeholdent beretter den mod Kongen vakte Mistanke, og dens Føregelse ved den paafølgende Confiscation af Eermands Gods, uden selv at ytre nogen Mening til Fordeel for Kongen.

Overfue vi nu med et roligt og kritisk Blik den hele Fremstilling af Forholdene, saaledes som de anførte Kilder meddele samme, og betragte vi de nylig meddeelte retshistoriske Oplysninger af to vigtige og authentiske Documenter i Sagen, den originale Herredags- og Landstingsdom: da synes det at maatte blive klart nok, at Kongen i sin Action mod den dræbte Rigshofmester, der havde Confiscationen af hans Midler til Følge, er gaaet en fuldkommen lovlig Vej; at ingen Retsform, der kunde komme den Tiltaltes Sag til Fordeel, er forsømt; og at vi, efter de foreliggende Domme og deres Beskaffenhed, neppe kunne ansee de ældre Beretninger om at

Kong Hans lod Dommen bekræfte ved den keiserlige Kammerret, ¹⁾ og at han i et eget Document lod al Skyld og Ansvar for Earmands Mord overføre paa sig, for meer end Misforstaaelser og uhiemlede Sagn. Disse Omstændigheder have i det mindste saamegen indvortes Usandsynlighed, at de, i Mangel af beviseende Actstykker, ganske mangle Troværdighed. Saaledes maa vel ogsaa Tanken om, at Kong Hans, i hvis hele Charakter og Regjering Ærlighed og Retfærdighed ere synlige fremtrædende Træk, skulde have havt umiddelbar eller umiddelbar Deel i Poul Earmands Drab ved et Par af denne Adelsmands personlige Fiender, forsvinde; naar man ikke allene erfarer, at Kongen forud stod i et saa lidet fiendtligt Forhold til Earmand, at han endnu i Foraaret 1502 laante en betydelig Pengesum af ham; ²⁾ men at han endog personligen viste den Dræbte ved hans Ligfærd saa stor en Hæder og Opmærksomhed, i det han selv bivaanede Sælemedser og Vigllere over den Døde i flere af Kiøbenhavns Kirker, og lod sin egen „Kammerbogn“ følge med Liget til Helsingør, ³⁾ at kun den højeste Grad af Falskhed og Hykler kunde forklare denne Adfærd, hvis Kongen den Gang endog kun havde havt nogen Mistanke til Earmand, som sin og Rigets Uvindsmand. At Poul Earmands Drab ved en personlig Fiende, kunde være fremkaldt eller fremskyndet ved en usorgslig Yttring af Kongen, uden al Medvidenhed af denne, og at han da, efterat

1) Jeg vil ikke tale om det besynderlige Tillæg hos Soaning: at Kongen skulde have voldgivet Sagen til det tydske Riges Churfyrster.

2) 1502, Tirsdagen næstefter Søndagen Invocavit, udskæder Kong Hans et Gielbæbevill til sin Hofmester Povel Earmand, for 1100 Mark, hvorfor han pantsætter ham Gydingeholm og Watneholm, i Windslev Sogn Gydinge Herred (Gionge Herred, i Slaane) for Earmands og hans Søns Levetid.

3) Else Earmands Datters Klagekrift, nedenfor S. 608.

Det synes mig i ethvert Tilfælde klart, at Beskyldningens
 for en saadan Arbejde hos Poul Jarmand maa være rest
 nogen Tid efter hans Død, og at dette er fæst ved et Parti
 af hans Tjenere, af hvilke han, som det lader, ved sin egen
 Arbejde har skaffet sig endeel paa Skaffen; og som vel i en
 saadan Arbejdning, naar den var behøvelig, kunde finde Lede
 liged, saavel til at bestre Arbejdene for Tiliale og Straf,
 som til at tage en ny Tæppe over Poul Jarmand i hans
 udfyldte Stof. Begge dele opnaaede og laa den Dreab-
 tes Uvener, hvad enten Atroppen i Dødsens Gen-
 dertænning, den roestilbte Atrop Johan Jacob-
 sen, (der begge nævnes i den Eftlydte Skrivelse) eller nogen
 anden mægtig Mand, har været deres Leder. Altså vil nu
 endog lade Spørgsmaalet om, hvor sydeligtværende de produ-
 cerede Arbejder for Jarmands Maleselsforordninge have været,
 sigge uden for vor Betragtning; og vilde vi overlede hvad der,
 for vorre Dages Ardeforhold og Ardeforholdstels, maa blive
 en noget lidende Samfundsliged: at man tænke en ved Mænd,
 der ikke selv kunde forsvare sig, (hans Stoflade, i det mindste,
 fandt dette i hin Tid at være en ulovlig og uretferdig Frem-
 gangsmåde) saa vil man dog ikke let kunne siglere sig for
 den Tante: at Jarmands rigt Arbejde efter hans Død har væ-
 ret en ikke ubetydeligt medværende Grund til den imod ham
 anlagte Sag. Tilgældes vil man, hvor lovlig endog Dommen
 maatte bestendes at være, et kunne negte, at deres Execution,
 med Tjenere til Jarmands Arbejde, som man berøvede selv deres
 Arbejdere, og i en Arbejdning, som man berøvede selv deres
 Arbejdere, og i en Arbejdning, som man berøvede selv deres

vakte ikke allene de Paagledendes hule Klageraab, men ogsaa Andres Misbilligelse. I øvrigt see vi, at i Samtiden, eller en ikke meget fiernere Gfærtid, (under Frederik I.) har der af Nogen blandt den Tids Lovkyndige (jeg formoder en eller anden Prælat) været æftet en Erklæring angaaende Lovligheden af Dommen over Poul Laxmand, og hans Midlers Confiscation, hvilket udførligt meddeelte Responsum ganske er i Fordeel af Kongen. Dette interessante og oplysende Retsdocument (som jeg har fundet blandt det Kongel. Bibliotheks Manuscripter) vil jeg her meddele, da det væsentligt hører til de øvrige historiske Actstykker i Sagen⁴).

En vnderwisning och en forklaring paa then Dom, som rigsens raadt haffner dömppt om Herr Laxmands godtz, och emod the, som then Dom mene at rygge⁵).

Item Först haffue menighe rigsens raad dömppt then Dom emellom konning Hans, theres Herre och konning, och Her Laxmands arffuinge, och the som bwrde at sware till Her Laxmands Gods, som loguigen wore ropt och kallith till samme rettegang, endogh the wilde icke komme.

Item Esther then dom haffue mange indbyggere, bade aff rigsens raad och ther wden, köfft af for^{ne} Konning Hans mögit aff samme Her Laxmands godtz.

Item haffuer for^{ne} konning Hans beplichtit seg och sine efterkommere, konninger i danmark, at hiemle samme godtz for et friit kiøb, thij the penninge som godtzit er solt före haffuer for^{ne} konning Hanss brugt i then samme hans oc danmarks rigsens seide, Som Her Laxmandt wor till hielpere till at före konning Hanss oc Danmarks riige saadan en seide paa, Som then dom riigens raad haffwer dömppt paa samme gotz vdermere indholler oc wtwiisser.

⁴) Af dette Document foresindes et gammelt og samtidigt, men noget beskafiget Exemplar paa Papis samt en vel bevaret, maaffee. lidet yngre Afskrift, der som oftest lige indtil Skrivemaaden stemmer overeens med forstnævnte.

Item kandt thenne dom aldrih rygges enthen till Herritzing eller lantztingh, oc ey heller aff Danmarks riiges raad, thij all then dom som rygges skal, skal rygges aff then dommere som jppære (yppere) er end then som dommen dömpthe, Oc her er icke jppere domere wti danmark end danmarks riiges raad, kan oc inghen Dommere kalle sin eghen dom ighien oc göre ther nogher met skade, Oc alle thi theth godz köfft haffue, haffue iij aars roligen hefft, Oc ther fore er wor kiæreste naadige Herre konning Frederick frii for at hiemle epter loghen, oc the som köffthe beholle thet epter loghen.

Item Herre Laxmand sad i fred oc selligh meth sine börn then thiid hand döde, Oc righens raadz dom lyder paa skadegiald, oc skadegiald ganger till arffwinge som andhen witterlighe gield.

Item ær inghen nermere till at göre barn arffuelöss end fader, oc ær inghen nermere till ath betalle then dödes gield end barn oc thii ther arffue welle.

Item bekende oc righenss raad i theres dom, at alt Her Laxmandz godz ræthe icke neer till at oprætte then skade meth ighen, Som hand hadde kommet konningh Hanss wtiinden meth the hans gerningher, som obenbare ær wt tröcte i dommen.

Item nar en dommer hand dömmen en wreth dom oc noghen aff partherne fanghe skade aff then, tha bör dommeren at rette then skade op ighien epter gudz logh oc all werdz logh.

Item dömmen nu righenss raad then dom tilbage ighien, tha giöre the wor kiæreste nadige herre en merkelighe skade, som bör at sware til Konningh Hansses breffue epter som hans nades eed oc löffthe er ther paa giorth, Oc tha bör righenss raad, som saa dömden, at oprette hanss nade then skade ighien for alt thæt godz som sold er, oc thisligert for thet godz som ickæ sold ær, Som wor nadigeste herre ma end nu sellie hwem hanss nade will.

Item righenss raad döör icke; men nar en döör af them, tha kommer ther en andhen strax ighien, Oc naadit bliffuer altiid.

Item hwad righenss raad dömmen oc gör i radzwiss, skal

altiid bliiffue oc henge høss righens raad, wore the end alle døde som tha i radit wore.

Item Koning Hanss wor aldrig nogher woldzmand, ther skall aldrih beuisses emod hannom nogher woldzgerningher her i danmark, Hand wilde altid at hans fogidher skulde dele hans rettighed vt meth loghen, Oc hwat hanss persone oc riget rörde paa, hengde hand altiid ind paa righens raad oc lod them ther fore raade, oc fulde dogh theres raad.

Item hwo ther well wiide Her Laxmandz börns yderste bestand i then sagh, hand skall slaæ segh fraa all rettegangh oc ickæ lade segh merkæ ath hand well före syn herre oc konge (sic) nogher skade paa emod loghen oc ther, som hannom bör at wide syn herre oc konnings beste, Men hand skall til hielpe oc arbeide at righenss raad, saa well the som köpt baffue, oc icke köfft, ðe saa well her Laxmandz börns slecth, som ickæ slecth, at the handle swa meth wor nadekste herre, at hans nade will tilstede *at then Dom forclares swa at hwn skal ickæ krenckæ Her Laxmandz röcte oc mander maal*, som hwn oc ickæ gör, Men lyder alsom eniste paa Her Laxmands gotz, Oc at the saa framdeles handle, at Her Laxmandz börn fange eth redeligt styckæ aff thet godz.

Item ther hadde well burt at gange en anden dom paa Her Laxmand fore swadane gerninger, Oc konning Hans wilde aldrig stande epter nogher godh mandz ære eller mandermaal.

Item For twenne sagher kaud ther gange dom paa en dödmandz gods oc röcthe oc mandermaal, Försthe sag nar hand baffuer forseet seg emod syn Herre oc konning oc federne righe, Och nar ther findes Kettherii epter hanum emod then helige cristen troo, saa dömmes vti thesse two sagher, huadheller en mand er lewendes eller dödt, offuer all Christendommen.

Det vil ikke være mindre historisk interessant, i et hdtill utrykt Klageskrift fra Poul Carmands Datter, at see en af hans Nærmeste tale hans Sag med Blodets stærke Røst, og at finde adskillige mindre bekiendte Omstændigheder fremhævede; men det vil tillige, som jeg troer, have Interesse, i det hernæst aftrykte Brev at finde et Sprog og Foredrag, som man neppe

venter sig det hos en Adelsfrue, der levede og skrev dette Brev for henved 320 Aar siden⁶⁾).

Du almagtigste Gud, som haver skabt Himmel og Jord, og Alt som er i dennem: det klager jeg for dig, og siden for Hsibaarne Fyrste og Konning, den store Vold og Uret, som mig fattige Qvinde og mine Sødskende er overgaaet.

Anno domini tusfnde femhundredte Aar og to, da blev min Fader, Hr. Povel Larmand slagen ihjel i Kjøbenhavn paa Høi-Bro af en Riddermands Mand, som hed Ebbe Strangesen, uden al ærlig Forvaring, som en ærlig Riddermands Mand burde at gjøre en Anden; og ligger endnu paa . . .⁶⁾ Baar og er hverken gangen Løn eller Bøn for, hvilket jeg klager for den almagtigste Gud, og saa for Eders Naades kongelige Majestæt. Item den Tid min Fader blev død og aftagen, da var han hsiibaarne Fyrstes Konning Hanses Hofmester. Da var vi tre faderløse og moderløse Børn, som først Peder Larmand, Berithe Larmands Datter, og Jeg Else Larmands Datter. Saa tog vor rette Børge, Hr. Dlus Stigsen, som var min Faders Norsøster Søn,⁷⁾ alt vort Guds, fædrene og mødrene, i sit Forvaring, og os med, og havde det fra Sanct Hansdag og indtil St. Mortens Dag; og lader (jeg) mig saa tykke, at fornavnte Guds hører mig og mine Sødskende til med Guds Retviished; og Ingen skal bevise det, at vi haver forbrudt os i nogen Naade, hvilket jeg klager for den almagtigste Gud og saa for vor naadige Herre og Konning.

Den Tid min Fader var saa død og afgangen i Kjøbenhavn,

⁶⁾ For at gjøre det interessante Brev mere let læseligt, lader jeg det saameget hellere, end aldeles ordret, aftrykke med nyere Orthographie, da det egentlig ikke saameget har Charakter af et Diplom, som af et privat Brev; og desuden er fuldt af orthographiske Feil.

⁶⁾ Her findes et Ord, der maa læses merre, men giver ingen Mening og uden al Tvivl er feil skrevet. Naaske sigtes til den el ualmindelige Skik i ældre Tider, at den Drabtes Frænder lode siget staae over Jorden, saalange der ei var bødet for Drabet (jvf. Grimms t. Rechtsalterth. p. 627.)

⁷⁾ Dlus Stigsen Krogenos, til Bollerup i Slaane, der var Søster til Margrethe Brahe, Poul Larmands Moder.

da var han en ærlig Mand, og høisbaarne Fyrste Konning Hans fulgte hannem til hver en Kirke og Kloster der var, til Messe og Vigilies, som da var Sed, og offrede for hannem til. Hans egen Kammervogn fulgte hannem til Helsingør, som han blev begravet. Høisbaarne Fyrste Konning Hans vidst nogen uærlig Sag mod hannem, da var han hans Herre og Konning og maatte givet ham en Forræders Løn, og ikke gjort ham sig Gode efter hans Død. Item sanct Mortens Dag i det samme Aar, da lagde de min fattige døde Fæder en værre Sag til, saa at han skulde være i Forbud (Forbund) med de Svenske, som da var Danmarks Fiender; hvilket jeg vil gjøre beviisligt med gode Breve og Egl, at ikke saa vare. Men hans Guds og Penge luste hans Liv bort. Saa och var min Moder død — Aar⁸) før end min Fader blev slagen, og (han) havde en anden Hustru i Senge, og hun beholdt sit Guds,⁹) hvilket (jeg) beklager for den retvise Gud som skal sidde Dom paa den yderste Dømedag, sic¹⁰) den uretvlise Dom som er overgangen min Fader efter hans Død, der han kunde ikke svare for sig, hvilket jeg og klager for Eder min allernaadigste Herre.

8) Vil man ikke tænke sig, at Inger Munk var død 1501, og Poul Laxmand allerede gift igjen 1502: maa det antages, at her er glemt et Tal (eller maaskee „mange“) foran Ordet Aar.

9) Poul Laxmand var tre Gange gift: 1) med Maria Jens Datter Brock (Klevenf). (?) 2) med Inger Munk (Fru Eise Laxmands Moder). 3) Med Kristine Banner, en Datter af Erik Andersen til Kødal og Karen Gise. Man har et Brev af den gamle Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) der havde været Poul Laxmands Formand som Righhofmester, hvori han anbefaler denne Poul Laxmands efterlevende Hustru til K. Hanses Beskyttelse, da hun frygter at Hr. Laxmands Frønder og Børne-Værgs skulde ville være hende for nær i Skiftet efter ham; hvorfor Hr. Erik Rosenkrantz bede Kongen „at være hende behjælpelig til Retvlisheb, at hun maatte erhøide den Deel for dem, som hun havde Ret til.“ Han tilføjer: „Er ther nogen skyld aa serde med her Laxman, som thet sees och røcktel goer, Tha hobbes meg io til Gud at hwn er ther wskyldig wi.“ Mariager seria secunda ante nativ. Mariae (v: 5. Sept. 1502). Af Eise Laxmands Brev seer man, at Hr. Erik Ottesens Brev ikke har været forgieves. Han døde i Marlaget 7. Jan. 1504.

10) Et usforfaaeligt Ord, som ei anderledes kan læses.

Den Tid min Fader døde, var jeg 16 Aar gammel, da havde en god Mand (∴ Adelsmand) af Sverrige som hed Abraham Eriksen førstet mig,¹¹⁾ og var (han) Konning Hanses Hovedsmand, og havde han Kalmar af Konning Hans og holdt det for al svensk Magt, og antvordede Konning Hans det i gode Maader igien; som jeg haver gode Breve og Segl og Beviisning, at han tiente hannem som en ærlig Mand; og lagde Konning Hans hannem for, at han skulde overgive mig, for Kong Hans havde selv været hans Bud til min Fader men (mens) jeg var riig; da vilde han ikke forsmaa mig i min Fattigdom. Siden havde min Broder og jeg ikke mere, end hand klædte baade hannem og mig i, af alt vi havde i Danmark, saa lange vi levede, som Gud glæde hans Siæl i den evige Salighed (for).

Item den Tid Konning Hans var død, da foer min Husbonde tidt og ofte til Kong Christen, Konning Hanses Søn, og kiærede den store Uret, som mig var overgaaen, og meente at der skulde blive nogen Husværelse eller Naad, som der ikke blev. Saa var hand end nødt, og solgte den fattige Deel, som han havde her i Danmark, thi at det var svæ, og foer siden op til Sverrige, til sit Arvegods og Slægt og Venner, som han havde der. Item den Tid min kiære Husbonde var død og afgangen, da skal Gud vide min store Sorg; thi jeg sad der fremmed og elendig med mine sex Børn, og jeg aldrig havde saa meget af Fædrene eller Modrene, at jeg kunde sætte en Fod paa, og min arme Broder gif Stakvæle Gang til de ham vilde klæde og føde for Guds Skyld; og alle de Herredage, der jeg spurgte at de skulde staae, Da foer jeg fra Stockholm og her ned, og firede og begavede hver Mand, der skulde hielpe mig til Rette, og fortærede mine Børns Fædrene, efter mit Eget.

Item der man skrev Mdxvii, da kom hstbaarne Fyrste Konning

---

¹¹⁾ Han var en Gyldestierne, og eiede endnu 1511 Demstrup i Jylland, (Randers Amt) hvilket Gods han havde solgt inden 1518, da Peder Enkle eiede det. Abraham Eriksen var nemlig en Søn af Erik Eriksen, der var den danske Rigsraad Erik Nielsen Gyldestiernes Søn af Thim. Erik Eriksen blev gift med Christline, en Datter af Markken Carl Knudsen (Bonde), siden Konge i Sverrige. Med sin Kærlighed forlod Erik Gyldestierne Danmark, og blev svensk Rigsraad. Fra ham og hans Sønner nebstammede de svenske Gyldestierne. Det er urigtigt, naar Zahn kalder ham en Refonhusbud.

Frederik, da foer jeg til Hans Naade i Ddenſe til en Herredag og klagede min ſtore Sorg og Uret, ſom mig var overgangen; da gav Hans Naade mig milde og gunſtige Svar, ſom Gud give hans Siæl det ewige Rige i Himmerige. Da udlagde Hans Kongel. Majestat mig et Stykke Guds og min fattige Broder, for vort mødrene Guds, huilket vi da nødtes til at nøies med, efterdi vor Armod og Elendighed var ſaa ſtor, at vi ikke længere kunde ſtaae nogen Tratte imod.

Udſkrift:

Fru Elſe Earmans Døthers ſuppllykkaſ.

Originalen til det her meddeelte Klageſkrift er i ſin Tid af Gramm meddeelt Klevenfeldt til Udſkrift; og forefindes endnu i det Kgl. Archiv, tilligemed Udſkriften. Da Documentet ſynes at være afbrudt, og ingen Underſkrift har, kunde det paa Grund heraf antages for en gammel og ſamtidig Udſkrift, ſom Skriftens Charakter hjemler. Men ſkøndt Brevet ſelv fordeelagtigt udmærker ſig ved Still og Foredrag, har Orthographien dog ganſke Præget af en den Tids Fruentimmer-Haand; og tyder paa, at det kunde være Fru Elſes egen Haandſkrift. Man ſeer, at Kong Frederik I. omtales deri paa en ſaadan Naade, at Brevet maa være affattet efter hans Død, og formodentlig indgivet til Chriſtian III. Indholdet ſynes nemlig at tyde paa, at Fru Elſe Earmands Datter ikke har været tilfreds med den hende og Broderen af Kong Frederik I. tildeelte Skadesløsholdſe; men har ſøgt at opnaae noget mere Guds, ved at henvende ſig til Kong Chriſtian III. hvilket dog, ſaavidt vides, har været uden Følger. Heller ikke kunde de Earmandske Arvinger have videre lovligt Krav efterat Fru Elſe tilligemed hendes Broder, Peder Earmand, da deres Faders Arvegaard ligger i Stælland, tilligemed noget Strogods i Bogherred og Skovby Herred i Fyen, 1526 var blevet dem af Kong Frederik I. til-

dømt ¹³⁾ i Skadesløsholdelse for deres Mødrene Arv, 1527 havde udstedt et lovformeligt Affald paa alt andet Gods, der havde tilhørt deres Forældre, Poul Laxmand og Fru Inger Munk. Dette Document kan det være passende her at meddele, saaledes som det findes i Registr. over alle Lænder No. 1. fol. 324:

Wii esterschreffne *Pedher Laxmand* till wolby och *Elsse Laxmands dotter*, *Abram Erichsens* efterleuerske, giøre alle witterligt och kiendes met thette wort obne breff, att efter thij Högborne Fyrste oc mectyge herre, her *Frederich* medt gudtz nade *Danmarckes* wendes och gottis Koning &c. wor allernaadigste Herre, haffuer nu naadeligen vndt och vdlagth oss *Asserboogordth* och thet godtz Som there til liger, Och tilsligeste nogeth gotz *ody Bogherret oc Skowbyherret* y fyen, Som her *Iohan Biörn* ridder oc *Iomfru Anne Niels* dotther aff *Kronen* y forlenyng haffuer, Saa at wii och wore arffwynghe skulle nydhe bruge och beholde samme gordth och godtz till ewygh tiidt for wort möderne gotz. Tha haffue wij met wore slegtinghe och wengers Raadt och samtyck loffwed och tilsagth, och nu met thette wort obne breff loffue och tilsighe forschreffne *Konnyglic May* at hans naades hogmectyghedt och hans naades arffuinge och efterkomere koninger y *Danmark* skulle haffue nyde bruge och beholle till ewigh tiidt aldt thet andett godtz, rörendes och urörendes huor thet syndes herr y *Danmarck*, Som for^o wor kære *Fadher Her Laxmandt* eller wor *Modher Fru Ingerd Mwnks* dotther tilhörde, Och kiendes wii oss och wore arffwynghe enghen lod deel eller rettighedt at haffue y samme gotz, huor thet syndes, effther thenne dag y noger maade. Till ydermeere witesbyrdt och bedre foruaringe, at wij thet saa mæt

¹³⁾ En Herredagsdom, affagt af Kong *Frederik I.* Aar 1528 *St. Barbara* Usten i *Obense* paa *Bispegaarden*, tilliender *Fru Else Laxmands* *Datter* *Peder Laxmand* hendes Broder, at have og beholde alt deres Mødrene Gods hvor det findes i *Danmark* (*Klevenfeld. Op. geneal.*). Denne Herredagsdom gav siden Anledning til en Procces imellem *Fru Thale Ulfetand* og *Fru Ibe Norby* om en Gaard i *Fyen*. (*Eigens Dombog. 1572, 12 Jun.*).

wore slegths och^wwenners radt willy och samtycke haffue samtyckt och bewyllget, haffue wi^hadit henge wore och deres Insegle nedhen for thette wort obne breff, Som ere werdige Fadher her *Iuer Munck* biskop til Ribbe, herr *Aghe Iepssen* Electus til Lund, Her *Axel Brade* till Krogholm, Her *Maurits Ipsen*, höffuitzmarck paa biuholm, Riddere, och *Magens Munck*, Landzdommer i Norrejwlland. Giffuit vdhi Otthensöö torsdagen nest efter wor Frue Dag assumptionis Aar M d x x vii.

At i øvrigt Meningen om Povl Earmands Skyldfrihed har vedligeholdt sig hos hans Efterkommere, der uddøde i treble Led under Frederik II., see vi bl. a. af et Brev, uden Sted og Aarstal, till Kong Frederik II. fra Fru Thale Ulfstand, Enke efter Povl Earmand till Bosis Kloster, en Sønesøn af den uheldige Rigshofmester. Af dette Brev erfares, at denne Konge havde sendt Fru Thales Broder Sack Ulfstand, till hende, for at anmode hende om at udlivere „nogle Breve, hun havde i sin Børge, som gielder paa min Sal. Husbondes Farfader, hvør uskyldig han er kommen af Dage, og siden er hans efterladte usødte Børn (3: Efterkommere) frataget alt det de havde ved samme Dom.“ Af Brevets Indhold, som er skrevet i en noget forvirret og usammenhengende Stil, kan man vel ikke klart see, hvilken Dom, her menes; men det synes, som man ikke vel kan tænke sig nogen anden, end den Herredagsdom, hvorved Povl Earmands Gods tilkomtes Kronen; skøndt man ikke indseer, hvorledes den Dom skulde være kommen i Fru Thale Ulfstands Børge, eller hvorledes Kongen kunde behøve at søge den hos hende. De andre Breve, „som gielder paa samme Sag,“ som hun nævner at have udleveret till hendes Broder tilligemed Dommen, og som hun beder Kongen „at ville værdes for Guds Skyld at see igennem, at G. R. May. kan forfinde den Uskyldiges Leilighed“: kunne maaffee have været de to af Statsraad Rosenvinge meddeelte svenske Vidnesbyrd, hvilc Originaler endnu findes i

Archivet. Saaledes har formodentlig Fru Thale Ulfstand aldrig faaet de ubleverede Brevskaber tilbage fra Frederik II., uagtet hendes Broder derom havde meddeelt hende en skriftlig Forsikring paa Kongens Vegne; og uagtet hun i den her omhandlede Skrivelse indstændigen bønfalder Kongen om at lade hende faae Brevene tilbage, for at hun ikke af sin Familie skal høre Ude for at have givet dem fra sig, og for at hun ikke endogsaa i Længden (o: i Fremtiden) skulde komme i Trætte derom med hendes egen Børn."
